

גם עכשיו, כמו ב-1973: יש מי שמנסה לרסן את אופי התגובה של ישראל

written by פרופ' זכי שלום | 08.10.2024

היום לפני 51 שנים, ב-6 באוקטובר 1973, עמדה ההנהגה המדינית-ביטחונית במדינת ישראל בפני אחת ההכרעות הקשות בתולדות מדינת ישראל.

לאורך תעלת סואץ התייצבו, באורח בלתי צפוי, דיוויזיות מצריות, חלקן דיוויזיות חי"ר וחלקן דיוויזיות שריון. מולן ניצבו כמה אלפי חיילים של צה"ל, חלק ניכר מהם ללא ניסיון קרבי. עד לבוקר ה-6 באוקטובר 1973 שררה אי-ודאות באשר ליעדיו של הכוח המצרי האדיר שניצב על גדות התעלה.

ה"קונספציה" של הימים ההם גרסה שמצרים לא תצא למלחמה כל עוד להערכתה יש לישראל עליונות אווירית. גופי המודיעין בישראל ידעו בוודאות שהערכת המצב במצרים גרסה שיש לישראל עליונות אווירית בלתי מעורערת. המסקנה הייתה ברורה: הסבירות למלחמה יזומה מצד מצרים נמוכה מאוד.

אז מדוע בכל זאת מצרים מרכזת כוחות כל כך גדולים על גדות התעלה? לרבים בישראל זה נראה כמעין "מהלך התאבדותי" של מצרים. האמונה בעליונות הישראלית הייתה חד-משמעית; במשך השנתיים שקדמו למלחמה שרר שקט מוחלט לאורך התעלה. היחסים האסטרטגיים עם ארצות הברית הגיעו לרמות חסרות תקדים. ממשל הנשיא **ניקסון** תמך באורח בולט בהמשך הסטטוס קוו במזרח התיכון. מדוע אפוא הולכת ההנהגה המצרית למהלך כל כך מסוכן ובלתי מחושב?

מדובר בתרגיל, כך העריכו באגף המודיעין בצה"ל. כך היה גם בעבר. אין מה להתרגש ממהלכי של מצרים. מצבנו מעולם לא היה טוב יותר. ואולם, בשעות הבוקר המוקדמות של ה-6 באוקטובר 1973 מסר מקור מצרי בכיר לראש המוסד, **צבי זמיר**, שאין מדובר ב"תרגיל", אלא בהכנות למלחמה נגד ישראל שתחל "בשעות הערב". ישראל נכנסה להלם חמור שכמותו מעולם לא ידעה.

הרמטכ"ל, **דוד אלעזר**, תבע לאשר מכת מנע מיידית. על פי הערכתו מכה כזו תוציא מכלל פעולה את חיל האוויר הסורי וחלק ניכר מחיל האוויר המצרי. ישראל, כך אמר הרמטכ"ל, תפתח את המלחמה במצב נוח יחסית ותוכל לזכות בניצחון מפואר, עוד יותר מזה של מלחמת ששת הימים.

ההנהגה בישראל בראשות ראש הממשלה, **גולדה מאיר**, ו**משה דיין**, שר הביטחון, הסתייגה מההצעה. היה ברור שהממשל האמריקני בראשות הנשיא ניקסון ושר החוץ הנרי **קיסינג'ר** מתנגדים לכך בתוקף. קיסינג'ר לא הסתפק בכך. כבר בשעות הבוקר המוקדמות של ה-6 באוקטובר 1973 הוא העביר לישראל מסרים חד-משמעיים, מלווים באיומים, סמויים וגלויים,

לבל תעז לזאת למתקפת מנע.

ההנהגה בישראל חששה שאם תמך את פי הממשל יעכב הממשל העברת נשק לישראל כאשר תפרוץ המלחמה. ישראל נמנעה ממתקפת מנע כוללת. התוצאות ידועות. באווירת ליקוי המאורות ששררה אותם ימים, נסתתרה מעיני הנהגת המדינה ההבנה הפשוטה העומדת כציר איתן ביחסי ישראל-ארצות הברית: אכן ארצות הברית לוחצת על ישראל להימנע ממכה מקדימה.

ואולם, אם ישראל תמרה את פיה, תצא למכה מקדימה ותביס את אויביה, ארצות הברית תמחל לה על כך שפעלה בניגוד להנחיה שלה. ולא זו בלבד, היא אף "תברך" אותה על פעולתה, תעריך את אומץ לבה ותבקש לשדרג את יחסיה עמה.

חמישים ואחת שנה לאחר אותו יום מר ונמהר ניצבת הנהגת המדינה בפני דילמה דומה. הפעם לא היו "הפתעות". באמצע אפריל 2024 הבהירה ההנהגה האיראנית שבכוונתה לשגר מטחים של טילים לעבר ישראל, כולל טילים בליסטיים, בעקבות חיסולו של **איסמאעיל האנייה**, אחד מראשי החמאס על אדמת איראן. גם כאן, כמו ב-1973, ישראל העדיפה להכיל את המתקפה ולא לפתוח במתקפת מנע.

גם כאן, כמו ב-1973, הגורם העיקרי להחלטה זו היא ככל נראה עמדת ממשל הנשיא **ביידן**. על הפרק עמד שוב "חיבוק דב" מלווה באיום סמוי של הממשל: "תסמכו עלינו", כך אמרו לנו ראשי הממשל, "אם תהיה מתקפה איראנית נעזור לכם ליירט את הטילים". המסר הסמוי היה שאם ישראל תפתח במתקפה, היא תצטרך "להסתדר לבד".

תוצאות המתקפה האיראנית היו מעודדות. רוב הטילים לעבר ישראל יורטו. אחרים נפלו בשטחים פתוחים. ישראל, כמו ישראל, גלשה לאופוריה חסרת בסיס באשר ליכולותיה המוגבלות של איראן כלפיה.

ארבעה חודשים לאחר מכן שוב ניצבה ישראל מול איום חד-משמעי של איראן על כוונתה לשגר טילים בליסטיים לעבר "יעדים צבאיים" בישראל. הפעם, ההצדקה של איראן לירי הטילים היא פעילותה האינטנסיבית של ישראל נגד החיזבאללה, ובעיקר חיסולו של מנהיג הארגון נסראללה וראשי כוח רדואן.

גם הפעם העדיפה ישראל להכיל את המתקפה ולא להקדים מכת מנע נגד איראן. גם הפעם, כך ניתן להעריך, שימשה עמדת הממשל גורם מרכזי בהכרעה זו.

הפעם, להווייתנו, תוצאות המתקפה האיראנית היו פחות מעודדות, מנקודת ראותה של מדינת ישראל. יותר ממיליון אזרחים ישראלים נדרשו להיכנס למבנים מוגנים.

הפעם הם לא הורשו לצאת "לאחר עשר דקות" אלא רק לאחר אישור של פיקוד העורף. הדי פיצוצים אדירים נשמעו במקומות רבים בארץ וגרמו לחרדה רבה בקרב רבים מאזרחי ישראל. שוב, לפתע, חשה עצמה ישראל חשופה לפגיעות קשות בעורף. זאת לאחר שהורגלנו ליירוטים

באחוזים גבוהים של טילים ששוגרו מהרצועה, מלבנון ומתימן.

ראש הממשלה, **בנימין נתניהו**, טען שהמתקפה האיראנית נכשלה. הוא הוסיף שההנהגה האיראנית עשתה טעות והיא תשלם על כך ביוקר. הנשיא ביידן הגדיר את המתקפה כלא אפקטיבית. ואולם, ככל שחלפו הימים הסתבר כי צהלות השמחה היו מוקדמות מדי.

על פי תחקיר של הגארדיין הבריטי בעקבות המתקפה האיראנית האחרונה היו לפחות 32 פגיעות ישירות בבסיסי חיל האוויר הישראלי. לא נגרם נזק ממשי, אך חלקם נחתו קרוב להאנגרים המאחסנים את מטוסי ה-F-35, "בין הנכסים היקרים ביותר של ישראל".

ישראל, קובע התחקיר, מודעת לכך ש"לטיילים אלה יכולה להיות השפעה קטלנית יותר אם ישוגרו לעבר עיר כמו תל אביב, או אם יפגעו באתר אסטרטגי כמו בתי הזיקוק". בצדק קובע התחקיר שאיראן הוכיחה יכולת פוטנציאלית לגרום לישראל פגיעות קשות בנפש ובמתקנים אסטרטגיים. גם דובר צה"ל, דניאל הגרי, הודה שהיו נפילות בבסיסים של חיל האוויר.

גם עכשיו, כמו ב-1973, הממשל האמריקני מנסה לרסן את אופי תגובותיה של ישראל. אישים בכירים בממשל, ובהם הנשיא, מזהירים מפני פגיעה במתקני הגרעין והנפט של איראן. בפועל משמעות הדבר היא שארצות הברית מצפה שישראל תגיב בצורה מרוסנת מאוד, לא ברור נגד איזה יעד.

לעומת זאת, מנקודת ראותה של ישראל תגובה מרוסנת שתוביל למתווה של "פגיעות פינג פונג" בינה ובין איראן, בדומה למתווה שהיה בין ישראל והחיזבאללה במהלך השנה האחרונה, עלולה לפגוע קשות בדימוי ההרתעתי של ישראל ובחופש התמרון שלה בזירות המלחמה השונות. אם כך יקרה, עלול להיסדק באורח חמור האמון ביכולת של צה"ל ומערכות הביטחון להוביל ל"ניצחון מוחלט", יעד שנושא בגאון ראש הממשלה.

אם אכן תגיע ישראל למסקנה שיש לאיראן יכולת לגרום לישראל מה שמכונה "נזק בלתי נסבל" (unacceptable damage), אזי ייתכן שתתחייב מכך, מנקודת ראותה של מדינת ישראל, אסטרטגיה של מערכה כוללת מול איראן ולא מתווה של פגיעה חלקית שתוביל למעין מלחמת התשה מתמשכת. מערכה כוללת כזו אמורה לפגוע באורח אנוש ביכולותיה ההתקפיות של איראן ולהרתיע אותה מהמשך ההתקפות על ישראל.פורסם במעריב, בתאריך 08.10.2024.